

UNIVERZITET CRNE GORE
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA

esej/seminarski rad/diplomski rad/magistarski rad

METODIKA PISANOG RADA

Autor:

Mentor:

1. Programi i pravila formatiranja

Uobičajeni način izrade pisanog rada je danas elektronski, a najčešće korišćen program za te potrebe je *Microsoft Word*. Program obezbjeđuje izbor između velikog broja slova (*fontova*) te njihovih veličina, načina formatiranja teksta i nudi brojna olakšanja u izradi pisanog rada. Savladavanje osnovnih znanja neophodnih za rad u *Word-u* vam ne može oduzeti više od jednog radnog dana.

Standardni font koji se koristi u izradi pisanih radova je Times New Roman, veličina fonta je 12. Margine rada (prostor koji tekst odvaja od ivice strane), iznose po 2,5cm gore i lijevo, a po 3cm dolje i desno. Prored između redova (line spacing) iznosi 1,5. Strane rada moraju biti numerisane kako bi se olakšalo snalaženje u radu i omogućilo referiranje ne pojedine djelove u toku njegovog izlaganja ili odbrane. Broj strane se unosi u donjem desnom uglu, a prva strana se ne numeriše.

2. Naslovna strana

Na neizostavnoj naslovnoj strani se navode podaci koji su nophodni za identifikaciju studenta, predmeta, mentora, naslova rada i fakulteta. U zaglavlju naslovne strane se upisuje (navedenim redom): naziv univerziteta, naziv univerzitetske jedinice i naziv smjera. Centralni dio strane zauzimaju 1. naznaka o vrsti rada (rezime, esej, seminarski rad, diplomski rad, magistarski rad i sl.) i 2. naslov rada. U podnožju strane se upisuju ime autora rada i ime mentora. Naslovnica teksta koji je pred vama može poslužiti kao primjer izgleda naslovne strane pisanog rada.

3. Citati

3.1. Tehnička pravila

Citati se, izuzev ako se radi o stihovima pjesme, stavljaju među znake navoda, npr. „Već smo podsjetili, kako je Descartes u rečenici: cogito me cogitare sveo strukturu refleksije na njen najsažetiji oblik“.

Ako se u citatu nešto posebno ističe (*kurzivom*, **boldom** ili podvlačenjem) od strane onog koji citira, to se obavezno napominje u zagradi. To bi u pomenutom citatu izgledalo ovako: „Već smo podsjetili, kako je Descartes u rečenici: *cogito me cogitare* (kurziv B. S.) sveo strukturu refleksije na njen najsažetiji oblik.“

Izostavljanje djelova citiranog teksta se označava sa (...). U našem primjeru: „(...) kako je Descartes u rečenici: cogito me cogitare sveo strukturu refleksije na njen najsažetiji oblik“. Izostavljanje cijelih rečenica iz citiranog teksta se najčešće obilježava znakom (---).

U citatu se zadržavaju sve pravopisne posebnosti originalnog teksta pa i eventualne greške iza kojih se u zagradu stavlja oznaka (*sic*).

3.2. Dodatna pravila

Doslovno prenošenje teksta iz nekog djela bez primjene pravila citiranja je *plagijat*. Opšte poznate stvari se ne citiraju. Tako, stav da „izborne sisteme dijelimo na većinske i proporcionalne“ nema nikakve potrebe pripisivati nekom posebnom autoru.

Ako se radom obraćate stručnoj javnosti uobičajeno je citirati autora na originalnom jeziku djela (uz prevod u fusnoti), a ako je upućeno široj publici u glavnom tekstu se piše prevod, a u fusnoti original.

Citati se moraju navesti tačno i precizno, a njihov izvor mora biti provjerljiv.

4. Uputi na literaturu

Izbor između dva načina upućivanja na literaturu koja su danas u upotrebi je više stvar afiniteta nego naučne korektnosti i ispravnosti. Na studentu je da izabere jedan od ova dva, jednako legitimna, sistema uputa, uz osnovni zahtjev da *u oba sistema uput mora biti precizan*.

Oksfordski sistem je stariji i koristi se još uvijek često u humanističkim naukama. Po ovom sistemu se bibliografska referenca¹ smješta u fusnotu, a uput na nju se u tekstu označava brojem, kao što je². Ponovno pozivanje na isto djelo podrazumjeva skraćanje ranije navedene odrednice tako što se navodi samo prezime i oznaka da se radi o već navedenom djelu (skraćenicom n.d., ili latinskim skraćenicama *o.c.*, *ibid.* ili *ibidem*).³ Obavezno je navođenje stranice djela, oznakom str. Ovdje možete vidjeti kako u ovom sistemu izgleda uput na literaturu⁴, kao i navođenje istog djela naredni put u radu⁵. Prednost oksfordskog sistema je neposredna dostupnost svih podataka koji su vam o citiranom djelu potrebni, uz manu gomilanja fusnota u slučaju čestih napomena i pozivanja na literaturu.

Harvardski sistem je danas je rasprostranjen do te mjere da se proglašava jednim ispravnim. U našoj starijoj naučnoj literaturi ovaj se sistem nije koristio, dok danas postepeno ulazi u upotrebu. Po njemu se uput na literaturu ne smješta u fusnotu već ostaje u glavnom djelu teksta. Ako je pomenuto

---

¹ Uputstva za ispravno navođenje bibliografske reference možete pronaći u dijelu o bibliografiji.

² Primjer oksfordskog načina citiranja.

³ Za značenja skraćenica koje se koriste u uputima na literaturu vidi ovaj rad, poglavlje 8.

⁴ Karl-Folkman Šluk, *Politička filozofija*, Zagreb, „Naprijed“, 1977, str. 27 – 30.

⁵ Šluk, *n.d.*, str. 98 – 103.

prezime autora na kojeg se pozivamo, u zagradu se nakon imena stavlja godina izdanja, te broj strane/a, npr. „Postulirajući *ethos* kao temelj političkog, Šluk (1977:89) negira...“. Ako se prezime autora ne pominje u tekstu, nakon citata ili rezimiranog dijela se u zagradama upisuju: (prezime autora, godina izdanja:broj strane), npr. (Šluk 1977:89). Harvardski sistem čini reference kraćim te se uobičajeno koristi u radovima sa velikim brojem uputa na literaturu. Za čitaoca ovaj sistem zna biti prilično zahtjevan jer se za sve dodatne informacije o djelu mora konsultovati bibliografija (koja je uz ovaj način citiranja neizostavna.)

4.1 Navođenje navedenog teksta

Sasvim je legitimno navesti dio teksta koji je naveo autor čiji rad koristite. Pokušajmo da navedemo Aristotelove riječi iz *Nikomahove etike* koje navodi Haim Perelman u svom djelu *Pravo, moral i filozofija*. Odlomak iz Perelmanovog rada glasi:

Aristotel je predvideo taj prigovor i nije oklevao da da mesta pravičnosti: „Ono što pri tom predstavlja teškoću, to je okolnost da pravično stvarno jeste isto što i pravedno, ali ne u smislu pozitivnog (pisanog) zakona, nego kao korekcija pozitivnog prava.“

Zanemarimo za sada sadržaj Aristotelovog razmatranja pravde i pravičnosti i koncentrišimo se na formu ovog odlomka. Ono što mi želimo postići jeste da u našem radu navedemo Aristotelove riječi koje navodi Perelman. To treba posebno istaći na ovaj način ⁶. Kao što vjerovatno već primjećujete u navođenju samo postupili tako da je prvo prenesen navod koji u svom radu daje Perelman (autor, naslov, grad, izdavač, godina i strana), pa smo nakon toga jasno istakli da smo navod pronašli kod Perelmana (dakle, ne direktno u Nikomahovoj etici; to smo učinili navodeći da se radi o Perelmanovom djelu sa naznakom broja strane na kojoj se nalazi Aristotelov navod).

Važno je istaći da se kako djelo iz kojeg smo preuzeli navod tako i djelo koje je u tom djelu navedeno *moraju* uvrstiti u bibliografiju. Navoditi navode drugih autora je *nužno*, a *nepravilno navođenje (bez isticanja da se radi o navodu navoda) dovodi u pitanje vašu ozbiljnost u bavljenju temom i pokazuje vašu nespремnost da uvažite rad drugog autora.*

5. Fusnote

---

⁶ Aristotel, *Nikomahova etika*, prevod: dr Miloš Đurić, Beograd, Kultura, 1970, str. 138; nav. prema: Haim Perelman, *Pravo, moral, filozofija*, prev. Dušica Guteša i Vera Mihajlović, Beograd, Nolit, 1983, str. 21.

U fusnote se unosi sve ono što bi predstavljalo balast za tekst pisanog rada, objašnjenja, citati kojima nije mjesto u osnovnom tekstu i uputi na literaturu u oksfordskom sistemu. Umberto Eko navodi sledeće „razloge“ korišćenja fusnota:

1. U fusnotama se autor poziva na druge bibliografske jedinice da bi potkrijepio svoje stavove „o ovoj temi, vidi knjigu tu i tu“;
2. Fusnote služe za spoljne i unutrašnje reference. U fusnotu se može staviti jedno „up.“ (upoređi koje upućuje ili na drugo djelo ili na drugo poglavlje istog rada);
3. U fusnotu se unosi citat kojim se stav potkrepljuje a koji bi u samom tekstu smetao, kako se ne bi izgubila nit u izlaganju;
4. Fusnote omogućavaju da detaljnije objasnite sud koji ste iznijeli u tekstu;
5. Fusnote služe za korekciju iznijetih stavova; iznošenje suprotnih mišljenja koja donekle ograničavaju vaš autoritet;
6. Prevod citata koji je dat u tekstu u originalnoj verziji ili originalna verzija ako je u tekstu prevod;
7. Fusnotama se „otplaćuju dugovi,“ u smislu navođenja knjige koju smo citirali, ili od koje smo preuzeli informaciju.

U oksfordskom sistemu uputa na literaturu u fusnotu se, kao što je rečeno, unose i bibliografske reference. Fusnote ni u ovom sistemu navođenja ne oslobađaju pisanja bibliografije.

Midhat Šamić fusnote dijeli u zavisnosti od njihovog sadržaja na:

1. *dokumentarne* – bibliografske reference.
2. *eksplikativne* – koje služe kao dopunsko objašnjenje misli ili činjenice koja se navodi u tekstu.
3. *uputne (cross reference)* – koje upućuju na drugi izvor koji obrađuje istu temu ili na druge delove istog izvora.

6. Bibliografija i bibliografske reference

Navođenje korišćene literature je obavezan dio rada. Broj naslova koji se koriste u pisanom radu nije presudan za njegovu ocjenu, ali svakako ukazuje profesoru na vašu predanost u izradi i količinu truda koju ste uložili. Navođenje dijela koja niste koristili može donjeti više štete nego koristi jer je poznavanje radova autora koji su u bibliografiji navedeni lako provjerljivo. Sistemi uputa na literaturu su ranije detaljno objašnjeni. Unosi u bibliografiji su po formi posve slični sistemu uputa na literaturu koji smo označili kao oksfordski, sa jednom neznatnom izmjenom. U bibliografskim unosima je prezime autora na prvom mjestu nakon čega slijedi zarez, pa ime. Ako rad

ima više autora ili urednika prethodno pravilo važi samo za prvog u nizu, dok se imena i prezimena ostalih navode uobičajenim redom (npr: Aboulafia, Mitchell, Myra Bookman, Catherine Kemp (eds.), *Habermas and Pragmatism*, London/New York, Routledge, 2002.) Bibliografija mora biti potpuna; obavezno je navesti sve tekstove koji su iskorišćeni za izradu pisanog rada, što naravno uključuje novinske članke i internet strane. Da sumiramo i preciziramo: Bibliografski unosi navode djela koja su korišćena, citirana, rezimirana, konsultovana prilikom pisanja rada i sadrže (navedenim redom i uz korišćenje znaka interpunkcije):

- prezime autora,
- ime autora,
- *naslov* (piše se kurzivom),
- broj izdanja (ako ih ima veći broj),
- mjesto izdanja,
- ime izdavača,
- godina izdanja,
- broj toma,
- broj stranice/a.

U nastavku su dati primjeri različitih bibliografskih unosa:

Djelo

Schelling, F. W. J., *Sistem transcendentalnog idealizma*, Zagreb, ITRO „Naprijed“, 1986.

Članak u zborniku

Razlozi preglednosti uslovljavaju nešto drugačiji pristup navođenju članaka u zbornicima i štampi. Tako se ime članka ističe znacima navoda, dok se ima zbornika piše kurzivom. Pogledajte primjer:

White, Howard B., „Francis Bacon“, u: Leo Strauss, Joseph Cropsey (ur.), *Povijest političke filozofije*, Zagreb, Golden marketing/Tehnička knjiga, 2006.

Članak u časopisu

Komnenić, I., „Mučeni van logora“, *Vijesti*, god. X, broj. 3078, 21. oktobar 2006., str. 7.

Internet

Za elektronske medije važi pravilo da uputa na strane koje se citiraju ili navode mora biti što detaljniji. U navođenju web strana neophodno je navesti detaljan URL (*uniform resource locator*, tj. adresa strane koja je upisana pri vrhu browser-a) dok su u slučaju elektronske štampe neophodne FTP (*file transfer protocol*) adrese. Treba obratiti pažnju da i članci na interenetu imaju svoje autore čija

imena moraju biti navedena po pravilima koja važe za bibliografske reference. Primjer navođenja članka sa interneta:

Field, Richard, *John Dewey (1859-1952)*, unos na: *The Internet Encyclopedia of Philosophy*, url: <http://www.utm.edu/research/iep/d/dewey.htm>

7. Dodatna pravila

Nedostatak informacije o godini objavljivanja citiranog djela se u fusnoti obilježava znakom *s. d. (sine data)*, mjesta objavljivanja sa *s. l. (sine loco)*. Treba pomenuti da za nenavođenje tačnog datuma i mjesta izdanja djela kriterijum nije subjektivna nemogućnost autora da dođe do tih podataka. Oznake *s.l.* i *s.d.* su u radu ispravno iskorišćene samo ako je objektivno nemoguće doći do datuma i mjesta izdavanja. Skraćenica koje pomažu u snalaženju u dijelu je naravno mnogo više, neke su čak navedene u dijelu o uputima na literaturu, ali je za potrebe pisanog rada dovoljno nabrojati neke od njih.

8. Spisak i značenje skraćenica:

Latinski:

ibidem (ibid. / ib.) – na istom mjestu u djelu koje je prethodno navedeno. To u fusnoti izgleda ovako:

7

op. cit. (operae citata) – slično kao i *ibidem*. Doslovan prevod je citirano djelo.

l. c. / loc. cit. (loco citato) – citirano mjesto.

AA. VV. (autori varii) – skraćenica se koristi kada je knjiga koju navodite djelo velikog broja autora i ne možete ih sve pobrojati. U svakom slučaju uputno je bar navesti priređivača djela. Fusnota sa ovom skraćenicom može izgledati ovako.⁸

non seq. (non sequitur) – ne slijedi.

v. s. (vide supra) – vidi iznad. Upućuje na raniji dio rada.

v. i. (vide infra) – vidi ispod. Upućuje na ono što dolazi kasnije u radu.

ca (circa) – oko.

ect. (et cetera) – i tako dalje.

N. N. (nomen nominandum) – taj i taj / fig. imenom i prezimenom, glavom i bradom.

---

⁷ *Ibid.*, str. 57.

⁸ John Dewey, "My Philosophy of Law", u: AA.VV., *My Philosophy of Law: Credo of Sixteen American Scholars*, Boston, Boston Law Book Co., 1941, str. 73-85.

v. v. (vice versa) – obrnuto.

seq. / sq. (sequens) – sljedeća stranica.

seqq. / sqq. (sequentes) – sljedeće stranice.

Naš jezik:

ur. – urednik

up. / upor. – uporedi;

n. d. – navedeno djelo;

str. – strana.

Engleski:

ed. / eds. – izdavač(i)

in: – u